

zal ik zonder aarzelen ontkennend antwoorden¹². En na het synodale vonnis gaf hij (v.L.M.) als zijn mening dat nu alles was opgeofferd aan de fictie van een synodaal kerkverband. Bij de verkiezingen in 1887 in Amsterdam kreeg hij gelijk. Het werd een verschrikkelijke partijstrijd.

Overigens sprak de kerkelijke strijd de Modernen niet zo aan. Prof. J. Reitsma zei in een lezing: 'De kerk wordt voorgesteld als een zieke die plotseling ernstig is. De moderne richting kenmerkt zich daarbij door een groote mate van kalmte. Zij maakt zich niet warm over de conflicten . . . Niet de wetenschap maar het clericalisme en het kerkrechterlijke is aan het woord. Het geldt vaak oude kwesties, die ons niet meer interesseren'¹³.

Kuyper schreef in 1871 zijn brochure *Het Modernisme een Fata Morgana op christelijk gebied*. Hij beschrijft drie punten van overeenkomst: a. Het Fata Morgana is boeiend en schoon. b. Het is naar vaste wet verschenen. c. Edoch, van werkelijkheid ontbloot. Onder punt a. beschrijft hij het bloeiend systeem van J.H. Scholten. Het modernisme verschool zich nog in de plooiën van het oude bijbelse gewaad. b. In grote eeuwen ontstaan grote ketterijen. Het Modernisme wilde het christendom verdedigen tegen het materialisme: 'In stede toch van fier en moedig, gelijk het bij ernstig pogen voegt, onze schuldige eeuw in het aangezicht te striemen, om zich een zedelijk overwicht te verzekeren over haar zondig streven, boog het Modernisme veeleer de knie voor haar hoogheid en zocht in vergelijk heil'¹⁴. En punt c. Het Modernisme is reeds antiek geworden! Zie C. Busken Huet, Pierson en vele anderen, die zijn rijen hebben verlaten. Daarna spreekt Kuyper over de theologische tekorten: God is een abstractie geworden, het gebed is onmogelijk. De rede is het enige instrument tot oordelen. De Modernen zijn zelf dogmatisch, wie met hen niet belijdt, mag geen aanspraak maken op de titel van modern mens¹⁵. En met hoeveel recht kunnen zij nog spreken van 'kerk'? Zijn zij niet als een 'Teetotaller-vereeniging, die na verloop van tijd een distilleerzaak drijven gaat?'¹⁶. Maar met al deze bezwaren ziet Kuyper het Modernisme toch als een noodzakelijk verschijnsel.

12. Citaat in *De Hervorming* 6-12-1886, 22.

13. Lezing 9-7-1886 te Leeuwarden. In *De Hervorming*, jg. 1886, 22.

14. A. Kuyper, *Het Modernisme een Fata Morgana op Christelijk gebied*, Amsterdam 1871, 26.

15. Kuyper, *Modernisme*, 45.

16. Kuyper, *Modernisme*, 47.